

OBSTAKELS OP DE WEG NAAR MÉÉR BOS

Blijkens het Meerjarenplan Bosbouw is de politieke wil aanwezig om meer bos in ons land aan te leggen. Dat kan men ook afleiden uit een brief die de Minister van Economische Zaken in 1983 aan de Tweede Kamer zond over opvoering van de houtvoorziening uit eigen land. Maar er zijn veel obstakels op de weg naar méér bos, obstakels die niet hard genoeg worden aangepakt. Daarvoor is de politieke wil kennelijk toch te zwak. Over die obstakels gaat dit Bos en Hout Bericht.

Een onuitputtelijk geduld, een taai doorzettingsvermogen en een behoorlijke dosis optimisme, dat zijn attributen waarover een ieder rijkelijk moet beschikken die zich met de uitbreiding van ons bos-

areaal bezighoudt. Dat geldt onverminderd nu het denken over aanleg van meer bos in een grotere kring plaatsvindt dan ooit tevoren. Maar juist dat laatste schept ook weerstand. Het enige voordeel

In ons land is het logisch dat bij bosuitbreiding wordt gestreefd naar een optimaal samengaan van recreatie en houtproductie.

daarvan is dat een scherper beeld ontstaat van de belemmeringen die bij zo'n bosuitbreiding een rol spelen. We zullen aan de belangrijkste daarvan beknopt aandacht besteden. We onderscheiden belemmeringen op het vlak van politiek en beleid en, daarnaast, economische en financiële belemmeringen.

Belemmeringen op het vlak van politiek en beleid

1 Remmende invloed van de landbouw

Uitbreiding van het bosareaal in Nederland gaat vrijwel steeds ten koste van de landbouw. Dit betekent dat die landbouw – de boeren zelf en vooral ook de landbouworganisaties – niet zoveel voor de aanleg van nieuwe bossen voelen. Wat betreft de boeren mag men niet generaliseren. Er zijn er die een aversie tegen bomen en bos hebben, er zijn er ook, vooral in bepaalde, van oudsher boomrijke gebieden, die dat niet hebben maar voor wie wel geldt dat de opbrengst per ha niet ingrijpend onder de overgang van land- naar bosbouw mag lijden.

Wat betreft de landbouworganisaties: het zou een goede zaak zijn als zij wat meer doordrongen zouden zijn van de mogelijkheden om houtproductie, toch een vorm van economisch bodemgebruik, tot deel van de landbouw te maken.

Gelukkig laten politieke voormannen in de landbouw zich iets positiever over houtproductie door boeren uit dan voorheen. Dit heeft echter helaas nog niet geleid tot een georganiseerd overleg over deze kwestie tussen landbouworganisaties en de top van het Ministerie van Landbouw. Een dergelijk overleg zou tot conclusies kunnen leiden over de concrete mogelijkheden om de landbouw structureel te betrekken bij uitbreiding van het bosareaal en over de maatregelen die nodig zijn om te bereiken dat de landbouwers die mogelijkheden optimaal benutten.

Zie in dit verband ook de verderop behandelde financiële belemmeringen.

2 Eventuele onevenwichtigheid in het beleid tot beperking van het landbouwareaal

Hoewel de landbouwproblematiek in de Europese Gemeenschap, een ieder bekend, mogelijkheden biedt om het bosareaal in de lid-staten aanzienlijk uit te breiden, zouden onevenwichtigheden in het pakket oplossingen de bosaanleg

Het zou een goede zaak zijn als landbouworganisaties doordrongen zouden zijn van de mogelijkheden om houtproductie deel van de landbouw te maken.

kunnen blokkeren. Om een voorbeeld te noemen: Als voor braakleggen van gronden gedurende 5 jaren een jaarlijkse vergoeding per hectare wordt gegeven en er wordt, als die gronden worden bebost, niet een duidelijk langere periode van vergoedingen gegarandeerd, zal geen boer zijn grond bebossen. Hij moet zeker zijn van de vergoeding gedurende die langere periode. Er zouden zelfs juist hogere premies moeten worden uitgekeerd in het geval van bebossing, omdat, ten eerste, de grond voor een langere periode aan de landbouwproductie wordt onttrokken en, ten tweede, een bijdrage wordt verleend aan vermindering van het grote deficit aan hout in de E.G.

Het is een punt dat terdege aandacht vraagt van allen die zich inzetten voor uitbreiding van het bos in ons land.

3 Kritische opstelling in verband met natuur- en landschapsbehoud

Op veel plaatsen en op alle niveaus hebben in discussies over bebossing van landbouwgrond de organisaties op het gebied van natuur- en landschapsbehoud een grote invloed, ook via de publiciteit. Vaak speelt daarbij een behoudende instelling een belangrijke rol. Men verzet zich nogal eens tegen de drastische veranderingen in het landschap die het gevolg zijn van bebossing van landbouwgronden in bosarme streken. Vooral in de Randstad maar ook in Noord-Nederland zijn daarvan typische voorbeelden te noemen. Het is echter een eenzijdige benadering, die geen rekening houdt met

de eeuwige dynamiek van het landschap, noch met het feit dat beplantingen, meestal op economische overwegingen aangelegd, wel degelijk tot fraaie landschappen kunnen leiden. Voorbeelden vindt men in tal van streken, zoals in het terecht – ook in natuurbeschermingskringen geadoreerde – populierenlandschap in de Meierij in Noord-Brabant. Een eenzijdige benadering, het koste wat kost willen conserveren wat er nu is, vormt een niet te onderschatten probleem voor de aanleg van nieuwe bossen. Genuanceerde, deskundige voorlichting zou hier veel goeds kunnen doen. Een taak voor instanties als het Staatsbosbeheer!

4 Problemen in verband met bestemmingsplannen

Voor de uitbreiding van het bosareaal is het goed dat bij nieuwe bebossingen met een maximum omloop van 25 jaar de mogelijkheid bestaat tot **vrijstelling van herplantplicht**. Daarmee wordt voorkomen dat na bebossing de grondwaarde sterk daalt (van landbouwgrond tot bosgrondprijs, zie hierna punt 8) en behoudt de boscijner de flexibiliteit in zijn grondgebruik. Een tweede handicap voor die flexibiliteit werd echter tegelijkertijd geëlimineerd, namelijk de onzekerheid bij de grondeigenaar over de toekomstige bestemming van zijn grond. Iemand die vrijstelling van herplantplicht heeft gekregen zou daarin niet alsnog gedwarsboemd mogen worden doordat de door hem beboste grond zijn agrari-

sche bestemming verliest waardoor terugkeer naar landbouw alsnog onmogelijk wordt. De betrokken Ministers (VROM en Landbouw) hebben zich in het Meerjarenplan overigens nadrukkelijk daartegen gekeerd. Maar er moet meer gebeuren. De provincie Noord-Brabant geeft in een besluit van G.S. 1985 (Nota inrichting bestemmingsplan buitengebied) het goede voorbeeld door te stellen dat in het algemeen dergelijke bossen met korte omloop niet aan zogenaamde „aanlegvergunningen” moeten worden gebonden en dat betekent dat ze hun oorspronkelijke agrarische bestemming moeten kunnen houden.

Dat is een goede zaak. Immers, voorkomen moet worden dat grondeigenaren geen bos durven planten omdat ze opzien tegen schadevergoedings-procedures die noodzakelijk zijn als de gemeente toch de bestemming wijzigt. Een duidelijk overheidsbeleid is nodig dat hieromtrent geen vraagtekens laat bestaan. Meer provincies dienen het voorbeeld van Noord-Brabant te volgen. Ook Groningen zit nu op dat spoor.

5 Financieringsproblemen

In het Meerjarenplan Bosbouw is een bepaalde bosuitbreiding voorzien, zowel met blijvend als met tijdelijk, snelgroeiend bos. Het in hetzelfde Plan daarvoor uitgetrokken budget voor de planperiode (tot het jaar 2000) is echter absoluut ontoereikend. De Minister van Landbouw en Visserij heeft zelf meegedeeld dat er, wat de laatstgenoemde categorie bos betreft, slechts geld is voor 2000 ha. Er zal zo snel mogelijk gezorgd moeten worden voor een voldoende financiering om de plannen voor bosuitbreiding te kunnen realiseren.

Bovendien, onder de huidige omstandigheden zouden de voorlichtingsambtenaren gedwongen zijn om hun activiteiten ter stimulering van de aanleg van nieuw bos te beperken gezien het tekort aan geld, een in het kader van de bevordering van houtproductie (door hun eigen departement gepropageerd!) uiterst merkwuurde situatie.

De door de Minister van Economische Zaken ingestelde eenmalige uitkering van f 3000,- bij de aanleg van snelgroeiend bos moet worden gecontinueerd. Hij betekent een belangrijke extra prikkel.

6 Interne problemen van gemeenten

De gemeenten vormen een belangrijke categorie grondeigenaren die nieuw bos zouden kunnen aanleggen, waarbij onder meer gedacht kan worden aan gronden voor uitbreidingsplannen (woningbouw, industrie) die niet tot uitvoering komen. Er

zijn enkele belangrijke belemmeringen, sterk afhankelijk van de soort gemeente waarom het gaat:

- De gemeente zit met hoge financiële lasten in verband met de aankoop van de grond destijds en de intussen daarbij gekomen rentekosten. De vraag is in hoeverre hierin, als het om belangrijke bebossingsmogelijkheden gaat, soulaas kan worden geboden door provincie of rijk. Dit vraagt nadrukkelijk meer aandacht. Een voorbeeld is 's-Hertogenbosch waar bij een oplossing van dit probleem 100 ha bos zou kunnen worden aangelegd met een grote recreatieve waarde.
- De grond is nu vaak verpacht of verhuurd, wat problemen geeft met de agrariërs die hem nu in gebruik hebben. Deze situatie kan sterk vertragend werken.
- De samenstelling van de gemeenteraad kan zodanig zijn dat een meerderheid tegen bebossing is. Dat gebeurt nogal eens als een groot deel uit de landbouw afkomstig is. Hier kunnen alleen

public relations en voorlichting, maar ook een positief optreden van landbouwvoormannen helpen.

7 Stimulering van de aanleg van nieuw bos

Het „in het veld” bevorderen van de aanleg van nieuw bos is uiterst belangrijk. De ervaring leert dat bij grondeigenaren die nog nimmer met bosbouw te maken hadden, grote onzekerheid en een groot tekort aan kennis heersen ten aanzien van bosaanleg en de consequenties die daaraan voor hen verbonden zijn. Dit is een belangrijke rem op de bosuitbreiding. Het vraagt een slagvaardig voorlichtingsapparaat, geheel ingesteld op de specifieke problematiek van de aanleg van nieuw bos en op de categorieën grondeigenaren waarom het daarbij gaat. Dit ontbreekt in deze vorm. In verscheidene provincies zijn ambtenaren van het Staatsbosbeheer heel hard aan het werk om nieuwe bosaanleg te bevorderen. Maar zij hebben vele andere taken die al evenzeer nuttig zijn.

Nodig is een dusdanige organisatie van de nieuwe directie Bos- en Landschapsbouw van het Ministerie van Landbouw dat een kleine maar efficiënt opererende afdeling zich volledig op deze problematiek kan richten, met een centrale leiding en drie of vier regionale vertegenwoordigers die nauw samenwerken met de betrokken regionale consultants van het Staatsbosbeheer. Verder is samenwerking met de landbouwvoorlichting essentieel.

Belemmeringen op economisch en

financieel vlak

8 Te hoge grondprijzen

De hoge prijzen voor landbouwgronden zijn in sterke mate gekoppeld aan de zeer omvangrijke steun die de landbouw geniet. De houtproductie kent deze bescherming niet, hetgeen haar in een ongunstige concurrentiepositie plaatst. Een grote handicap voor de bebossing van deze landbouwgronden vormt de hoge prijs van deze gronden. Een terugval na bebossing van deze landbouwgrond naar bosgrondprijzen betekent een gevoelig en in feite onacceptabel vermogensverlies voor de betrokken grondeigenaar.

Vrijstelling van herplantplicht voorkomt dat verlies. Dit benadrukt des te meer het grote belang van duidelijkheid over het beleid ten aanzien van de bestemming van nieuwe bosgronden zoals omschreven in punt 4, althans waar het gaat om tijdelijke bossen. Voor nieuwe bossen van een blijvend karakter zal de regering andere maatregelen ter compensatie van vermogensverliezen moeten nemen, bijvoorbeeld in de zin zoals door de Minister van Landbouw en Visserij bij de behandeling van het Meerjarenplan Bosbouw in de Tweede Kamer (februari 1987) bij wijze van proef is aangekondigd: Aankoop van landbouwgrond door de Staat en die tegen een lagere prijs doorverkopen aan diegenen die er permanent bos, opengesteld voor de recreatie willen aanleggen. Hoe staat het overigens met het door de Minister in dit verband toegezegde experiment?

9 Ontoereikende bedrijfsresultaten

Waar landbouw door houtproductie wordt vervangen zal de eigenaar/exploitant veelal met een vaak aanzienlijk lager inkomen per jaar per hectare genoeg moeten nemen. Dat wil hij niet en daarom zal hij niet zonder meer gaan bebossen. Dat is een ongunstige stelling maar hij schetst toch wel vrij algemeen de

Bepantingen, aangelegd op economische overwegingen kunnen tot fraaie landschappen leiden zoals hier in de Meierij.

situatie zoals die zich voordoet. Over de oorzaken kan men kort zijn: De productie van het overgrote deel van de belangrijke landbouwproducten is beschermd, de houtproductie daarentegen heeft met een vrije markt te maken. De landbouw kost de samenleving in de Europese Gemeenschap gemiddeld f 2.500,- à f 3.000,- per ha per jaar, de bosbouw hoogstens enkele honderden guldens. Er is slechts één reële oplossing, en dat is een aanzienlijke jaarlijkse premie per ha landbouwgrond die wordt bebost, gedurende minstens 15 jaar. Wellicht dat dit voortkomt uit het huidige EG-beleid met betrekking tot de landbouwoverschotten. Overigens moet bij beoordeling van de verschillen in bedrijfsresultaten van land- en bosbouw wel in het oog worden gehouden dat de tijd die per eenheid inkomen in de bosbouw wordt besteed, veel geringer is dan die in de landbouw.

10 Lange duur van het productieproces

Minimaal duurt het 10 à 15 jaar voordat de bosbouw inkomsten oplevert; meestal is dat 25 à 30 jaar. Dit is vooral voor landbouwers die grond willen bebossen een groot en vaak onoverkomelijk probleem.

Met een jaarlijkse premie, genoemd in het vorige punt, zou men dit probleem ten dele kunnen oplossen.

Verder kan gedacht worden aan mogelijkheden zoals geboden door de Houtbank BV, namelijk een vorm van contractteelt waarbij de eigenaar een bepaald bedrag per jaar ontvangt van diegene die het bos aanlegt, beheert en later het hout oogst. Meer informatie daarover bij deze Houtbank, adres: Nationale Houtbank, Postbus 3, 6960 AA Eerbeek, tel.: 08338-53907.

11 Onzekerheid over afzetmogelijkheden van het hout

Nieuwe bossen worden in de regel aangelegd door grondeigenaren die weinig of geen inzicht in de houtmarkt hebben, voor wie zelfs veelal het produkt rondhout op zichzelf een onbekend iets is. Vandaar dat juist dergelijke eigenaren vaak de vraag stellen of het hout, dat ze in de toekomst zullen produceren, wel verkoopbaar is. De lange duur van het productieproces is aan die twijfel uiteraard mede debet. Die twijfel is onterecht, gezien de ontwikkelingen op de wereldhoutmarkt: een steeds stijgend houtverbruik, een teruglopend bosareaal, toenemende behoefte aan invoer, exportbeperkingen, enzovoorts. De enige mogelijkheid om deze rem op bosaanplant weg te nemen is een goede voorlichting over de lange-termijn-ontwikkelingen op de houtmarkt en over wat te leren valt uit de gang van zaken in vergelijkbare situaties elders. Dit vraagt een goede instructie van de betrokken voorlichters. Zie voor meer informatie Bos en Hout Berichten 1985 no. 1 (Lange termijn ontwikkelingen in houtproductie en houtverbruik), 1986 no. 4 (Over de rondhoutprijs) en 1986 no. 10 (De beschikbaarheid van hout). (Deze Berichten zijn onder overmaking van f 3,- per stuk te bestellen bij de Stichting Bos en Hout, giro nr 1223235, bank nr 48.64.72.736).

Dan nog iets over een belemmering van technische aard, en die betreft de **voorziening met jonge planten**, het zogenaamde plantsoen.

Een uitbreiding van het bosareaal op een schaal als in het Meerjarenplan Bosbouw bedoeld, vraagt grote hoeveelheden extra plantsoen per jaar. Bovendien moeten

boomsoort en kwaliteit van dat plantsoen aangepast zijn aan de vraag. De boomkwekers in ons land hebben al bij herhaling er op gewezen dat zij alleen in de plantsoenbehoefte, zowel naar hoeveelheid als naar kwaliteit kunnen voorzien als sprake is van een duidelijke en consequent gerealiseerde planning van de bosuitbreiding. Zonder dat en zonder een zekere mate van contractteelt zal de aanleg van nieuw bos bij herhaling kunnen stuiten op de onvoldoende aanwezigheid van geschikt plantsoen.

Tenslotte

Bosuitbreiding in ons land vraagt een goede samenwerking, een eensgezind optrekken van allen die bij zo'n uitbreiding gebaat zijn. Daarbij gaat het niet alleen om belanghebbenden bij bosconomie en hout. Die mochten in dit verband overigens best eens wat meer de handen ineen slaan; dat geldt ook voor de eigenaren van bestaand bos. Het gaat echter eveneens om de belangen bij openluchtrecreatie. Als in een land met 14 miljoen mensen met de kleinste oppervlakte bos per inwoner in praktisch heel Europa (0,02 hectare!) over bosuitbreiding wordt gesproken, is het logisch dat daarbij gestreefd wordt naar een optimaal samengaan van enerzijds recreatiemogelijkheden en anderzijds de productie van een grondstof die wij allen massaal gebruiken.

Ir. H. A. van der Meiden